

Zbigniew Marek (red.), *Taka jest wiara Kościoła. Katechizm dla dorosłych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, ss. 232.

Kościół powszechny ogłaszając w 1992 roku *Katechizm Kościoła katolickiego* zwrócił uwagę na potrzebę i rolę katechizmu w procesie wychowania w wierze. Opublikowany Katechizm zawiera zachętę i życzenie, aby w poszczególnych kościołach lokalnych powstawały katechizmy krajowe, dzięki którym wierni mogliby poznawać i zgłębiać prawdy wiary katolickiej. *Katechizm Kościoła katolickiego* ma stanowić „punkt odniesienia dla katechizmów lub kompendiów przygotowanych w różnych krajach”, które winny być przystosowane do różnych środowisk i kultur oraz winny dbać o zachowanie jedności wiary i wierności nauce katolickiej (Konstytucja apostołska *Fidei depositum*, 1 i 4). Wezwanie Kościoła powszechnego jest podwójnym apelem, wołającym nie tylko o opracowanie katechizmu lokalnego, ale również o tworzenie katechizmów skierowanych do różnych grup adresatów. W odpowiedzi na to wezwanie w różnych krajach całego świata zaczęto prace nad opracowywaniem katechizmów narodowych przystosowanych do lokalnych warunków społecznych i kulturowych. W Polsce podjęto prace nad redakcją katechizmu dla ludzi dorosłych. W tym celu na zlecenie Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu powstał specjalny komitet redakcyjny pod przewodnictwem ks. prof. K. Misiaszka, który od kilku lat pracuje nad redakcją polskiego katechizmu dla dorosłych. Niestety, jak stwierdza arcybiskup K. Nycz we wstępie do recenzowanego katechizmu, „jest jeszcze daleka droga do opracowania oficjalnego Katechizmu polskiego” (*Słowo wstępne*, s. 5). Chociaż na chwilę obecną brak jest oficjalnego katechizmu Kościoła w Polsce, to na rynku wydawniczym pojawiają się propozycje autorskie katechizmów czy podręczników o charakterze katechizmowym, których zadaniem jest przekaz podstawowych prawd i zasad wiary. Dowodem i przykładem tego jest omawiany katechizm.

Recenzowane dzieło: *Taka jest nasza wiara. Katechizm dla dorosłych*, stanowi odpowiedź na apel o zredagowanie katechizmu dla dorosłych w Polsce. Katechizm powstał w 2009 roku, w okresie oczekiwania na wspomniany już oficjalny katechizm i został wydany przez krakowskie wydawnictwo WAM. Jego autorem jest szesnastoosobowy zespół redakcyjny pod przewodnictwem ks. prof. Z. Marka. Należy podkreślić, że katechizm posiada oficjalną aprobatę Komisji Wychowania Katolickiego. Jego wartość należy odczytywać przede wszystkim w kontekście katechezy dorosłych. Katecheza dorosłych w myśl dokumentów katechetycznych Kościoła jest pierwszorzędną formą katechezy i stanowi ważne zadanie dla Kościoła w Polsce. Dzisiejsza sytuacja każe zauważyć nie tylko kryzys tej katechezy,

ale głównie jej brak. Katecheza dorosłych w Polsce znajduje się na etapie jej organizowania. Jest to bardzo trudny i złożony proces, dlatego też wszelkie działania w tym zakresie są bardzo cenne i pożądane. Z pewnością opracowanie katechizmu dla dorosłych jest tutaj cennym impulsem, gdyż daje bardzo pożyteczny materiał do prowadzenia takiej katechezy. Jest to również pomoc dla tych, którzy samodzielnie chcą pogłębiać własną wiarę.

Katechizm, według założeń autorów, „chce pomóc w przeżywaniu fascynującej przygody pójścia za Mistrzem z Nazaretu: w poznawaniu Jego osoby i posłannictwa oraz w stawianiu się Jego uczniem” (*Słowo od Autorów*, s. 7). W tak sformułowanym celu można dostrzec słuszną równowagę pomiędzy wiedzą i postawą człowieka. Dobrze więc, że autorzy nie koncentrują się tylko na samym przekazie wiedzy, która ze swej strony jest niezbędna, ale podkreślają również konieczność i umiejętność dostrzeżenia charakteru formacyjnego katechizmu. Katechizm dąży do formowania przede wszystkim wiary przez „powierzenie się siebie Jezusowi Chrystusowi, życie z Nim we wspólnocie miłości i nadziei na spełnienie najgłębszych ludzkich tęsknot” (*Słowo od Autorów*, s. 7). W tym celu autorzy pouczają, że katechizmu nie powinno traktować się jak książki, którą wystarczy raz przeczytać i odłożyć na półkę. Katechizm winien być traktowany jak podręcznik, do którego często się sięga dla coraz głębszego rozumienia pytań o życie, wiarę i Boga. Chodzi o ciągle odkrywanie i pogłębianie zbawczego działania Boga w życiu człowieka i przyjmowanie go z wiarą.

Katechizm skierowany jest do ludzi dorosłych i może być wykorzystany na różne sposoby i w różnych środowiskach. Autorzy na pierwszym miejscu wymieniają drogę osobistej i systematycznej lektury. Ma to być lektura szczególnie, gdyż poleca się czytanie refleksyjne, z odniesieniem do problemów i doświadczeń własnego życia. Odradza się jednorazowe czytanie obszernych fragmentów, gdyż takie podejście może łatwo zniechęcić i znużyć. Dużo bardziej wskazane jest czytanie wybranych zagadnień z pogłębiającą je osobistą refleksją. Sugeruje się nawet znalezienie drugiego czytelnika do wspólnego dialogu, który mógłby pomóc bardziej refleksyjnie i owocnie przyjmować treści katechizmu. Takie rozwiązanie będzie odtwarzaniem doświadczenia uczniów idących do Emaus, którzy chociaż nie rozumieli wszystkiego, co ich spotykało w życiu, to jednak mieli otwarte umysły i szukali prawdy aż po moment, kiedy sam Chrystus rozmawiał z nimi w drodze i wyjaśniał im Pisma. Drugim sposobem korzystania z katechizmu jest wykorzystanie go przez duszpasterzy w formacji dorosłych. W organizowanych różnego rodzaju spotkaniach katechizm może być dobrym narzędziem w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania i problemy człowieka, a w konsekwencji prowadzić do pogłębienia niektórych prawd wiary. Wreszcie adresatami katechizmu mogą być różne ruchy religijne i wspólnoty formacyjne. For-

macja w tych środowiskach opiera się zasadniczo na własnych programach formacyjnych, ale potrzebują one często różnych dodatkowych materiałów i pomocy do podstawowej formacji chrześcijańskiej. Tematy znajdujące się w katechizmie stanowią dobrą pomoc w tym zakresie.

Struktura katechizmu nawiązuje bezpośrednio i wiernie do struktury *Katechizmu Kościoła katolickiego*. Katechizm odzwierciedla schemat *Credo* – liturgia – moralność – modlitwa obecny w tradycji Kościoła od czasów *Katechizmu Rzymskiego* z czasów Soboru Trydenckiego. Schemat ten wyznacza cztery części katechizmu. Część pierwsza – *Wyznanie wiary* – omawia poszczególne artykuły wyznania wiary Kościoła. Omawiane prawdy wiary zostają poprzedzone pytaniami człowieka o wiarę wobec fenomenu religijności człowieka i analizą postaw człowieka wobec tych pytań. Część druga, zatytułowana *Celebracja misterium chrześcijańskiego*, podejmuje tematykę liturgii i sakramentów, w których Boży plan zbawienia człowieka wypełnia się w życiu człowieka za pośrednictwem Kościoła. Kolejna, trzecia część: *Życie w Chrystusie*, podejmuje zagadnienie moralności człowieka. Boży plan zbawienia przemienia życie człowieka, jeśli tylko człowiek w sposób wolny przyjmie orędzie wiary i zacznie według niego postępować. Zostają omówione treści dotyczące godności, grzechu i wolności człowieka oraz treści poszczególnych przykazań Dekalogu. Wreszcie czwarta i zarazem ostatnia część *Modlitwa chrześcijańska*, przybliży pojęcie i znaczenie modlitwy w życiu człowieka wierzącego. Szczegółowo zostały omówione poszczególne wezwania Modlitwy Pańskiej. Zastosowany układ i treść katechizmu pozwalają zrealizować podstawowe funkcje i zadania katechezy.

Przedstawiona czteroczęściowa struktura katechizmu stanowi zasadniczą część dzieła. Katechizm we wstępie zawiera *Słowo wstępne* arcybiskupa Metropolity Warszawskiego Kazimierza Nycza, Przewodniczącego Komisji Wychowania Episkopatu Polski, oraz *Słowo od Autorów* katechizmu, które zawiera zapis ogólnych założeń katechizmu, jego treści i adresatów. Na końcu katechizmu znajduje się dodatek obejmujący Modlitwy wspólne oraz Prawdy Nauki Katolickiej. Jest to godne podkreślenia, gdyż w ten sposób czytelnik ma łatwy dostęp do treści modlitw i prawd wiary, które często są zapomniane czy wręcz nieznane. Po tym dodatku znajduje się wykaz skrótów ksiąg Pisma Świętego i dokumentów Kościoła katolickiego. Na samym końcu został zamieszczony spis ilustracji i spis treści.

Katechizm zawiera liczne odniesienia do doświadczeń człowieka. Jest to niewątpliwie zaleta tego podręcznika. Opis różnorodnych doświadczeń człowieka jest treścią nauczania. Odwoływanie się do problemów i pytań człowieka nie ma więc jedynie charakteru dydaktycznego, ale zagadnienia życia są częścią treści katechizmu. Katechizm ukazuje silne nachylenie egzystencjalne dotyczące najgłębszych pytań o sens życia ludzkiego. Taka

metodologia z pewnością pomaga czytelnikowi otwierać się na Boga i przyjmować Jego Słowo. Dowodem tego mogą być pierwsze słowa katechizmu zawarte we wprowadzeniu do części pierwszej:

Jaki jest sens rzeczywistości, w której żyje człowiek? Za tym specyficznym ludzkim, biorącym pod uwagę egzystencjalne doświadczenia pytaniem kryje się głębokie pragnienie dostrzeżenia osobistego związku z życiem, dobrem, prawdą, pięknem, miłością. Tylko w tym związku człowiek postrzega siebie jako osobę spełnioną i szczęśliwą. Pośród wielu odpowiedzi, które człowiek może uzyskać na powyższe pytanie, jest też odpowiedź udzielona przez Boga... (*Taka jest nasza wiara*, s. 11).

Tak sformułowane pierwsze słowa katechizmu stwarzają wielką szansę, że czytelnik poczuje się zainteresowany i zachęcony do lektury. Innym przykładem mogą być pierwsze zagadnienia wprowadzające w treść *Credo*, odnoszące się do pytań i postaw człowieka wobec fenomenu ludzkiej religijności. Sam cel katechizmu podkreśla też ukierunkowanie czytelnika na poszukiwanie odpowiedzi na najgłębsze tajemnice człowieka, kiedy mówi się o dążeniu do spełnienia „najgłębszych ludzkich tęsknot” (*Słowo od Autorów*, s. 7). Chociaż wiele z treści o charakterze antropologicznym nie jest często przedmiotem bezpośredniej refleksji, to jednak zagadnienia te stanowią tło refleksji. Lektura katechizmu daje poczucie, że nauczanie prawdy ma ciągłą bliskość z życiem człowieka.

Katechizm został napisany jasnym, zrozumiałym i przejrzystym językiem. Jest to niewątpliwie kolejna jego zaleta. Nie podejmuje trudnych kwestii teologicznych, gdyż te wcale nie są konieczne i zarazem mogłyby być mało interesujące dla człowieka chcącego pogłębić wiarę czy też szukającego odpowiedzi na problemy własnego życia. Rozważania i refleksje są zrozumiałe i zawierają przede wszystkim zagadnienia najbardziej istotne. Dla zachowania przejrzystego i interesującego charakteru refleksji zostały zastosowane częste odniesienia do rzeczywistości codziennego życia. Materiał został ubogacony licznymi i kolorowymi ilustracjami. Są one trafnie dobrane, ciekawe i bardzo często wzięte z codziennego życia człowieka. Ich obecność pobudza przede wszystkim do refleksji, rodzi pytania, zachęca do lektury i pomaga zrozumieć poruszane tematy. Nie są one bezpośrednio podpisane w tekście, ale ich opis znajduje się w oddzielnym spisie ilustracji umieszczonym na końcu katechizmu.

Autorzy katechizmu wyrażają życzenie, aby jego lektura była przygodą spotkania z wiarą Kościoła, która doprowadzi do pokornego i entuzjastycznego wyznania wiary, które zostanie potwierdzone życiem. Z pewnością nie jest to cel łatwy, ale godny oczekiwań i nadziei. Katechizm stwarza duże

szanse i okazje, aby ten piękny cel mógł być urzeczywistniony. Warto tutaj zaprzeć się w okładkę katechizmu. Przedstawia ona fragment reliefu *Nawrócenie św. Pawła*, autorstwa Antonio Martiniego, z centralnych drzwi Bazyliki św. Pawła za Murami w Rzymie. Droga katechizmu jest drogą Pawłowego nawrócenia, upadku i przejrzenia, aby w myśl słów autorów mogły się spełnić „najgłębsze ludzkie tęsknoty”.

Wojciech Osiał*

Józef Binnebesel, Jacek Bleszyński, Zbigniew Domżał (red.), *Wielowymiarowość cierpienia*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, Łódź 2010, ss. 480.

Życie stawia człowiekowi różne wyzwania. Nie jest wyłącznie łagodnością zapraszającą do tego, co łatwe i przystępne. Często odwrotnie, oferuje zmaganie się z sytuacjami, które prowokują do zadawania pytań rozpoczynających się od „dlaczego” i „po co”. Wśród doświadczeń, wobec których może postawić nas codzienność, znajdują swoje miejsce zdarzenia wywołujące niepokorny bunt i sprzeciw każdego z nas: choroba przewlekła, niepełnosprawność fizyczna, upośledzenie funkcjonowania procesów poznawczych, choroba dzieci i ludzi młodych, gasnąca sprawność osób do tej pory silnych, samotność i izolacja przez otoczenie, cierpienie fizyczne, w końcu śmierć. Doświadczenia te stawiają nas wobec pytań, na które trudno znaleźć rozsądną i logiczną odpowiedź, o których trudno się rozmawia, a o których trudno również milczeć. Recenzowana książka nie stanowi prostej i jednoznacznej odpowiedzi na przeżywany ból. Nie jest również żadną receptą ani złotym środkiem, jak należy, a jak nie powinno być. Stanowi natomiast rzetelny i kompetentny przegląd literatury na temat cierpienia w różnych aspektach funkcjonowania człowieka. Książka Józefa Binnebesela, Jacka Bleszyńskiego, Zbigniewa Domżała o *Wielowymiarowości cierpienia* zawiera poszukiwaną przez specjalistów wiedzę, ugruntowaną w doświadczeniu praktyków i w cytowanych wypowiedziach samych chorych.

Struktura książki ujmuje zjawisko cierpienia wieloaspektowo, dzieląc je na wymiary: społeczny, somatyczny, psychiczny (czy psycho-pedagogiczny) i duchowy, co przywodzi na myśl podział zaproponowany przez prekursorkę

* Ks. dr Wojciech Osiał, dr katechetyki, wykładowca w WSD w Łowiczu, rzeczoznawca do spraw oceny programów nauczania religii Komisji Wychowania Katolickiego Konfederacji Episkopatu Polski.